УДК 94(327:(497.2+477))/355(470+571:477)"2014/2025"
http://doi.org/10.46869/2707-6776-2025-34-10

Хойнацька Л.М.
https://orcid.org/0000-0001-7324-5461

«НА ПОЛІТИЧНИХ ГОЙДАЛКАХ»: БОЛГАРСЬКО-УКРАЇНСЬКІ ВІДНОСИНИ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ (2014-2025 РР.)

Метою *дослідження є реконструкція міждержавних відносин Болгарії та України під час російсько-української війни.* ***Наукову новизну*** *матеріалу визначає відсутність грунтовних студій українсько-болгарських контактів після початку російського повномасштабного вторгнення в Україну.* ***Методологія*** *дослідження базується на теоретичних і концептуальних напрацюваннях провідних предстаників світової соціогуманітаристики. Міждисциплінарні підходи дали можливість комплексно схарактеризувати глобальний контекст двосторонніх відносин в умовах воєнної екстреми та європейської воєнно-політичної кризи.* ***Висновки.*** *На підставі спектру медійних джерел різного походження та змістового наповнення – переважно новин, коментарів болгарських високопосадовців та військово-політичної аналітики – простежується еволюція двосторонніх зв'язків між Україною та Болгарією після повномасштабного вторгнення РФ під впливом загальноєвропейської політики підтримки Києва. У 2014 р. Софія, будучи членом НАТО, обрала надто обережну зовнішньополітичну лінію, намагаючись підтримувати позитивні відносини як з США, так і з Росією. Однак, після повномасштабного вторгнення російської армії в Україну Софія переглянула свою політику та почала активно підтримувати Україну в напрямі її євроатлантичній інтеграції, надаючи фінансову та неафішовану воєнну допомогу, а також підтримуючи санкції проти РФ як агресора та порушника міжнародного права. Висвітлюється вплив суспільно-політичних сил Болгарії на позиціонування країни у російсько-українській війні. Не дивлячись на те, що болгарський уряд офіційно обрав позицію нейтралітету, відмовившись відкрито надавати воєнну допомогу Києву, очільники болгарського коаліційного уряду знайшли обхідні шляхи, завдяки яким болгарські боєприпаси та пальне надходили в Україну. Наявність власного оборонпрому та великого арсеналу озброєнь радянських зразків зробило Болгарію найважливішою державою для України на початковому етапі повномасштабного російського вторгнення. Водночас, у середовищі болгарського політикуму та суспільстві не існує консенсусу у питаннях військово-політичної підтримки України у її протистоянні з Москвою.*

Ключові слова: *Республіка Болгарія, Україна, українсько-болгарські відносини, російсько-українська війна, гуманітарна допомога, військова допломога, НАТО, Європейський Союз.*

Болгарія однією з перших відгукнулася на відновлення незалежності України у 1991 р., вже 5.12.1991 визнавши її як самостійну державу та 13.12.1991 встановивши дипломатичні відносини на рівні посольств. Основи добросусідських українсько-болгарських взаємин закладено Договором про дружні відносини і співробітництво між Україною і Республікою Болгарією (5.10.1992).

Стаття опублікована на умовах відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND 4.0 (https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

Керуючись духом добросусідства та стратегічного партнерства, країни взаємодіють у рамках регіональних і міжнародних організацій, як-от: Організація Чорноморського економічного співробітництва (ОЧЕС), Центральноєвропейська ініціатива (ЦЄІ), Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ), Рада Європи (РЄ), ООН. Зусилля обох країн спрямовані на забезпечення підтримки та взаємокорисної співпраці і встановлення безпеки та стабільності у Чорноморському регіоні. Сторони вживають заходів для поглиблення співпраці в торговельно-економічній, безпековій, оборонно-промисловій, освітній, науковій, туристичній, культурній та інших сферах.

Болгарія є членом Європейського Союзу від 2007 р. і членом Північноатлантичного альянсу (НАТО) – від 2014 р., тож досвід її інтеграції до цих структур є корисним для України. Зі свого боку, офіційна Софія активно підтримує курс євроінтеграційних реформ та порядок денний в діалозі Україна-ЄС. Болгарія четвертою серед членів ЄС ратифікувала Угоду про асоціацію з Україною в 2014 р.

Характеризуючи стан наукового опрацювання вказаної теми, необхідно констатувати обмаль публікацій, у яких би з позицій фундаментальної науки аналізувався широкий комплекс проблем, пов'язаних з контактами двох держав в останнє десятиліття. Історії українсько-болгарських відносин від середніх віків до сучасності присвячений збірник наукових праць «Україна і Болгарія в історії Європи», підготовлений за матеріалами виступів учасників Міжнародної наукової конференції, що відбулася 17–20 червня 2018 р. в Софії [1]. У ньому окреслено основні вектори досліджень історії взаємин між двома країнами та перспективи наукових зусиль.

В колективній праці «Українсько-болгарські відносини: офіційна і культурна дипломатія (1918–1944)» дослідниці І. Матяш, А. Тертична, І. Манасієва на підставі широкого кола історичних джерел, періодики, спогадів українських і болгарських дипломатів, висвітили передумови та процес формування двосторонніх відносин України і Болгарії в першій половині ХХ ст., дослідили завдання і функції перших дипломатичних представництв Української Держави в Царстві Болгарія та Царства Болгарія в Українській Державі/УНР [2]. У праці з'ясовано особливості діяльності перших очільників цих диппредставництв – Івана Шишманова й Олександра Шульгина та роль осередків української еміграції в Болгарії в 1920–1940-х рр. у формуванні інструментів культурної дипломатії в українсько-болгарських відносинах. Об'єктивний і неупереджений погляд на історію суспільно-політичних, дипломатичних та культурних контактів у їх сукупності та взаємодії дає змогу визначити питому парадигму взаємин між Україною та Болгарією, що в свою чергу підтверджує тезу щодо формування дипломатичної традиції, її тяглости та спадкоємності в часі.

Після початку повномасштабної російсько-української війни увага політиків і дипломатів була спрямована на підтримку України провідними державами

світу. ЗМІ як української (Укрінформ, Європейська правда, Freedom, Forbes Ukraine та інші), так і болгарської (Българска телеграфна агенция, The Sofia Globe, Радио България та інші) сторони почали висвітлювати перебіг виборчих процесів у Болгарії, їх вплив на надання гуманітарної, а згодом і військової допомоги Україні. Інформативними для даного дослідження стали аналітичні записки з питань захисту українських біженців, підготовлені Управлінням Верховного комісара ООН у справах біженців в Болгарії.

У статті «Болгарія-Україна: особливості відносин в умовах російсько-української війни» Д.К. Стурмак здійснив порівняльний аналіз офіційних урядових висловлювань та оцінок суспільних настроїв, які ілюструють еволюцію обізнаності болгар про Україну [3]. У тексті наголошується, що основний ідеологічний конфлікт між офіційною позицією держави та реакцією болгарського суспільства загострився у 2022–2023 рр. на тлі повномасштабного вторгнення Російської Федерації на територію України і запровадження болгарським урядом низки політико-економічних ініціатив для допомоги українським мігрантам й біженцям. Проте питання болгарсько-українських відносин під час російсько-української війни залишилися недостатньо висвітленими.

Після анексії Криму Російською Федерацією уряд Болгарії підтримав державний суверенітет України, її територіальну цілісність та вирішення російсько-українського протистояння мирними дипломатичними засобами у повній відповідності до Мінських домовленостей. «Ми не визнали і ніколи не визнаємо незаконної окупації і анексії Криму з боку Російської Федерації. Для нас Крим – це Україна. А Україна – це Європа… Болгарія ніколи не визнає результати референдумів, незаконно проведених сепаратистами в Донецьку і Луганську», – наголосив тодішній президент Болгарії Р. Плевнелієв під час спільної з президентом України П. Порошенком прес-конференції у Києві [4].

На виконання рішень європейських органів, болгарський уряд поступово згортав співпрацю з Росією у сфері ядерної енергетики і максимально перешкоджав будівництву газопроводу «Південний потік» через територію країни. Прем'єр Б. Борисов і його проєвропейська партія «Громадяни за європейський розвиток Болгарії» (ГЄРБ) беззастережно підтримали антиросійські санкції у 2014 р. та наступне продовження термінів їхньої дії.

Водночас, уряд Болгарії обрав дуже обережну зовнішньополітичну лінію. Директор Інституту європейської політики в Софії Д. Бечев, аналізуючи суть зовнішньополітичної стратегії своєї країни, наголосив: «Єдина людина, яка формує політику Болгарії, – це прем'єр-міністр Бойко Борисов. Його стратегія – уникати ризиків, він хоче бути з усіма в добрих відносинах... Болгарія бажає дружити зі США і з Росією, і одночасно підтримувати гарні відносини з Туреччиною. Наша стратегія – це обхід і мінімізація ризиків» [5].

На відміну від країн-членів ЄС, уряд Болгарії майже до кінця 2014 р. не надавав гуманітарної допомоги українським громадянам, постраждалим

унаслідок російської агресії на сході України. Після того як ЄС схвалив збільшення фінансової допомоги Україні до 32 млн євро, уряд Болгарії наприкінці листопада 2014 р. виділив 50 тис. євро з державного бюджету для переказу в Україну через Міжнародний комітет Червоного Хреста [6].

У 2014-2015 рр., попри членство Болгарії в НАТО, уряд країни не дав згоди на розміщення на її території елементів комплексів американської ПРО. У 2016 р. однією зі складових частин військової реакції альянсу на нову ситуацію у Східній Європі після анексії Криму став проєкт присутності в Чорному морі постійного флоту НАТО. Це пояснювалося тим, що за Конвенцією Монтре від 1936 р., військові кораблі нечорноморських держав можуть перебувати в цьому морі не більш як двадцять один день. Створювати постійний флот НАТО у Чорному морі мали три країни – Румунія, Болгарія і Туреччина. Але після кількох місяців начебто успішних переговорів Болгарія відмовилася брати участь у проєкті. Р. Плевнелієв закликав не лякати посиленням морської присутності НАТО у Чорному морі. «Давайте припинимо спекуляції, що флот буде спрямований проти когось. Болгарія – мирна країна, і її зовнішня політика не спрямована проти когось» [7].

Така позиція стала наслідком військової і економічної вразливості Болгарії насамперед через мілітаризацію Криму та збільшення Росією арсеналу крилатих ракет далекого радіусу дії, а також у зв'язку з тим, що на її території працювало багато російських енергокомпаній, як-то «Лукойл» і «Нефтехим».

Колишній командувач ВПС Болгарії генерал-майор Р. Радев, що переміг на президентських виборах у другому турі 13 листопада 2016 р. як офіційний кандидат від Болгарської соціалістичної партії (БСП; наступник Болгарської комуністичної партії), під час виборчої кампанії відверто позиціонував себе як проросійський політик. Перед першим туром виборів він категорично заявляв, що в Криму вже майорить російський прапор, і що це фактично територія Росії. Перед другим туром голосування він пом'якшив свою позицію, переклавши відповідальність на населення Криму, яке самовизначилося [8].

На відміну від Р. Плевнелієва – колишнього президента, який гостро засуджував військову агресію проти України й окупацію Криму, – новообраний очільник держави зазначав, що навіть попри наявність порушення міжнародного права подальшу долю Криму треба вирішувати шляхом переговорів.

Проте вже на першій прес-конференції Радев спростував твердження щодо своєї «проросійськості», заявивши: «Я генерал НАТО, я перший болгарин, який закінчив військово-повітряну академію в США, і захищатиму наше євроатлантичне членство навіть більш активними засобами, ніж зараз. І це не означає – йти на війну з Росією». Соціаліст Радев неодноразово закликав до покращення відносин із РФ та скасування антиросійських санкцій, запроваджених ЄС. Більше того, за його словами, Україна мала би бути

обережною у справах з Росією, інакше ризикує втратити решту своїх східних територій [9].

У березні 2017 р. відбулися дострокові парламентські вибори, на яких перемогу отримала правоцентристська партія ГЄРБ із результатом 33,5% голосів, а її лідер Б. Борисов очолив коаліційний уряд. Опозиційна БСП отримала майже 28%. За такого розкладу політичних сил і наявності проросійських настроїв у суспільстві виконавча влада мусила постійно лавірувати між цінностями європейської демократії та впливами Росії, яка не хотіла втрачати вигідного стратегічного плацдарму на Балканах.

Це негативно відбивалося на відносинах з Україною, у контексті яких траплялися і конфліктні ситуації. 19 грудня українська державна компанія «Укрінмаш» з концерну «Укроборонпром», що брала участь у тендері на технічну підтримку болгарських військових літаків радянського виробництва, подала скаргу до Комісії із захисту конкуренції проти рішення № 129 Міністерства оборони Болгарії від 6 грудня 2017 р. на обслуговування винищувачів МіГ-29. Відповідно до цього рішення, Росія протягом 4-х років мала забезпечувати технічну підтримку 15 винищувачів МіГ-29. Оборонне відомство пояснило, що обрало процедуру прямих переговорів із концерном «МіГ» оскільки російська компанія має ліцензію на виробництво оригінальних запчастин та ремонт МіГ-29.

Через скаргу української компанії «Укрінмаш» Болгарія призупинила дію угоди з російською компанією «МіГ» на загальну суму 49,7 млн дол. З цього приводу міністр оборони Болгарії К. Каракачанов провів спеціальну прес-конференцію, де назвав дії української сторони «навмисним саботажем». За словами урядовця, надійну технічну підтримку літакам типу «МіГ» може надати лише російська компанія, а «українська компанія не має ні ліцензії, ні спроможності здійснювати такі переоснащення» [10].

Потребувало вирішення й питання газового постачання. Після того, як через проблеми з Єврокомісією та позицією Болгарії заморозили роботи над проєктом газопроводу «Південний потік», його альтернативою стало будівництво газопроводу «Турецький потік». Основна мета полягала в забезпеченні надійного постачання російського газу до Туреччини та Європи, а також у диверсифікації маршрутів транзиту газу. «Турецький потік» давав змогу Росії диверсифікувати маршрути постачання газу до Європи в обхід України. У межах проєкту також вирішувалося завдання щодо збільшення газопостачання Криму. При прокладанні газопроводу «Турецький потік» в обхід України Болгарія фактично виступала за інтереси Москви. Будівництво газопроводу було заздалегідь узгоджено, а всі наступні процедури проходили формально.

3 червня 2017 р. міністр енергетики Болгарії Т. Петкова підписала з російською корпорацією-монополістом «Газпром» важливий для країни документ – «дорожню карту», згідно з якою сторони мали опрацювати питання

розвитку газотранспортної інфраструктури на болгарській території відповідно до правил ЄС. Прем'єр Б. Борисов заявив журналістам 5 червня 2017 р., що він прагнув, аби підписана дорожня карта отримала парламентське схвалення у Народних зборах. Це мало створити для Болгарії сильнішу позицію у майбутніх переговорах із «Газпромом» [11].

Та незважаючи на відсутність голосування у парламенті Болгарії, «Газпром» протягнув «Турецький потік» через Болгарію за кілька років – у січні 2020 р. газопровід було відкрито. Перша його нитка призначалася для поставок газу в Болгарію, друга – у Грецію та Північну Македонію.

«Турецький потік» розроблявся аби забезпечити російському газу вихід на європейські ринки без необхідності транзиту через Україну. Його вплив був значним, оскільки майже повністю змінився маршрут постачання газу для шести країн – Туреччини, Болгарії, Греції, Північної Македонії, Сербії, Боснії та Герцеговини.

Поряд із цим, після початку повномасштабної російсько-української війни президенти восьми країн-членів ЄС, серед яких була і Болгарія, підписали 28 лютого 2022 р. відкритого листа із закликом негайно надати Україні перспективу членства у ЄС та розпочати переговори про вступ. Болгарія стала співавтором та підтримала резолюції ГА ООН «Агресія проти України» (2.03.2022) та «Гуманітарні наслідки агресії проти України» (24.03.2022).

Президент Р. Радев, засудивши російську агресію, послідовно виступав проти постачання зброї Україні, розкритикувавши парламент своєї країни за рішення щодо надання військово-технічної допомоги. Він назвав цю підтримку «небезпечним кроком до залучення Болгарії до війни» і заявив, що поняття «військово-технічної допомоги» надто розтяжне. «Це означає економічну саморуйнацію Європи, і ми, ймовірно, йдемо до нього», – сказав президент 6 травня 2022 р. після військової церемонії, присвяченої Дню Збройних сил [12].

Болгарське суспільство виявилося надто чутливим до висунутої в публічному просторі тези про «нейтральну позицію» щодо воєнного конфлікту в Україні. Про це свідчать результати проведеного тоді першим національним телеканалом Болгарії bTV дослідження громадської думки. Серед опитаних у березні 2022 р. 1 029 осіб старших 18 років 67% вважали, що Болгарія повинна залишатися нейтральною країною, 16% – підтримували допомогу Україні зброєю, а 17% мали нейтральну думку. Певне наближення до позицій ЄС і НАТО спостерігалося в оцінці санкцій, накладених на РФ. Так, 40% болгар вважали їх справедливими, 34% дотримувались протилежної думки.

Свої особливості мав і партійний електорат. Найрадикальнішими прихильниками російських інтересів були симпатики партії «Възраждане». Активісти «Възраждане» двічі зривали український прапор з будівлі мерії Софії: вперше у травні 2022 р., а в березні 2023 р. це повторив кандидат у депутати від «Възраждане» А. Штефанов із криком «Геть з Болгарії, фашисти-

українці!». Дуже близькі позиції мав і електорат БСП. Прихильники партії «Продовжуємо зміни» були радше поміркованими, а найчастіше прозахідні тези поділяли виборці партії «Демократична Болгарія» та ГЄРБ.

Важливим елементом суспільної дискусії виявилася тема українських біженців. 53% опитаних громадян погодилися з тим, що українським біженцям необхідно надавати всіляку допомогу, зокрема й фінансову, і тільки 30% були з цим не згодні [13].

На підставі Директиви ЄС про тимчасовий захист громадян України Рада міністрів Болгарії ухвалила рішення «Про надання тимчасового захисту особам, переміщеним внаслідок війни в Україні», яке набрало чинності 14 березня 2022 р. Це дозволяє українцям оселитись у Болгарії, оформити посвідку на проживання, отримувати соціальну та правову допомогу, але не надає у подальшому права на оформлення громадянства.

Уряд Болгарії розробив Програму гуманітарної допомоги переміщеним особам з України, які отримали тимчасовий захист у Болгарії. Програма сприяла підтримці у розміщенні біженців, які перебувають у вразливому становищі, в державних, муніципальних, відомчих установах, готелях та інших місцях проживання. Вимушеним переселенцям виплачувались одноразова допомога та інші соціальні виплати, надавався доступ до безкоштовної медицини, дітям – до освіти.

За даними Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН), станом на початок квітня 2025 р. Болгарія надала тимчасовий захист понад 205 190 українським громадянам. Понад дві третини з них становлять жінки та діти, п’яту частину – біженці старші 60 років, 8% осіб мають інвалідність, яка потребує стороннього догляду [14]. Переліченим групам необхідна постійна та цілеспрямована підтримка для їхньої інтеграції, оскільки вони зіштовхуються з труднощами під час пошуку житла та працевлаштування.

Уже в березні 2022 р. болгарський уряд розселив тимчасово переміщених осіб з України у готелях на узбережжі Чорного моря, але з початком курортного сезону їх попросили виїхати чи переселили в інші приміщення вглиб країни. Спершу розміщення новоприбулих українців організовувалося здебільшого неурядовими організаціями й індивідуальними зусиллями. Це значною мірою координувалося сектором неурядових організацій в Болгарії, які на початковому етапі прибуття біженців працювали набагато краще ніж офіційні болгарські установи. Засновниця та голова громадянської платформи MOVE.BG С. Безуханова в інтерв’ю «Голосу Америки» розповідала, що вже на третій день після початку повномасштабної війни було запущено платформу для безпечної та ефективної координації зусиль волонтерів: «…І вже за перші три тижні через цю платформу координувалися зусилля двох тисяч волонтерів. Також разом із партнерами було негайно засновано фонд для допомоги українцям у Болгарії та під час першої кампанії зі збору коштів зібрано понад півмільйона доларів». Допомога грошима та речами надходила від болгарських

громадян і підприємств безпосередньо й в українські організації. О. Коцева, голова Спілки українських організацій в Болгарії «Мати-Україна», згадує: «Коли почалася війна в 2014 році, ми зразу відкрили рахунок на збір коштів, але протягом восьми років у нас не було такого обсягу фінансового, як після повномасштабного вторгнення… Від 5 левів – це 2,5 євро – до 10 тис. євро перераховують фізичні особи». За її словами, організація відправила понад 50 т. гуманітарної допомоги в Україну, більшість з якої була даруванням болгар [15].

6 червня 2022 р. Бюро зайнятості розпочало програму, що надавала сприяння працевлаштованим українцям у Болгарії аби допомогти з виплатою оренди тим, хто сам винаймає собі житло. Держава стимулювала працедавців брати українців на роботу та планувала виплачувати таким роботодавцям мінімальну зарплату та страховий поліс на кожного працевлаштованого українця за рахунок коштів, наданих ЄС в межах проєкту «Солідарність». Для залучення українців до ринку праці болгарськими працедавцями, громадськими організаціями і державою організовувались ярмарки вакансій.

На кінець 2024 р. у Болгарії перебувало понад 52 тис. громадян України зі статусом тимчасового захисту, 14 тис. з яких працевлаштувались і фактично стали платниками податків [16]. Українські біженці працюють практично у всіх регіонах країни та в різних професійних сферах – від готелів і ресторанів, адміністративної та допоміжної до будівельно-професійної та науково-дослідної діяльності й ІТ.

Загалом, присутність українців іде на користь болгарській економіці, оскільки на болгарському ринку праці існує болісний дефіцит робочої сили. Після переходу від соціалістичного режиму до парламентської республіки і ухвалення нової Конституції у 1991 р. з країни емігрувало від 2 до 2,5 млн болгар, здебільшого молодь.

Надання статусу біженця регулюється відповідною Директивою ЄС, що набула чинності згідно з рішенням Європейської комісії від 3 березня 2022 р. За даними Державного агентства у справах біженців (ДАР), під час загальнонаціональної перереєстрації в лютому-квітні 2025 р. 62 257 українських біженців підтвердили свій тимчасовий захист, однак близько 34 500 реєстрацій було анульовано. Від 1 травня 2025 р. діє нова Програма гуманітарної підтримки та інтеграції переміщених осіб з України з тимчасовим захистом у Республіці Болгарія. Станом на 5 травня 2025 р. 4 593 українських біженці розміщено в 338 об'єктах, переважно приватної власності – готелях, хостелах і пансіонатах. Найбільше – в містах Несебир (45%) і Варна (17%). Будь-які новоприбулі, які бажають бути розміщеними у фінансованих урядом закладах, повинні пройти через транзитний центр «Єлхово», розташований у південно-східному регіоні Ямбол на кордоні з Туреччиною, до ухвалення комісією рішення щодо розміщення [17].

Російське вторгнення в Україну викликало безпрецедентну реакцію в урядових колах Болгарії. Через підозри в роботі на іноземну розвідку з країни

видворили 70 працівників посольства РФ, які мали виїхати з країни до опівночі 3 липня 2022 р. Склад російського посольства обмежили до 25 дипломатів та 23 адміністративно-технічних працівників.

Не дивлячись на те, що Болгарія відмовилась офіційно надати воєнну допомогу Україні, очільники болгарського коаліційного уряду К. Петков і А. Василев знайшли обхідні шляхи. Через посередницькі фірми вони відправляли болгарські боєприпаси літаками до Польщі, вантажівками до Румунії та Угорщини, звідки вже вони надходили в Україну. «За нашими оцінками, близько третини боєприпасів, необхідних українській армії на ранньому етапі війни, надходило з Болгарії», – заявив Петков у інтерв'ю Die Welt. Пальне з Болгарії, вироблене з російської сирої нафти на нафтопереробному заводі, який належав російському «Лукойлу», переправляли потягами та автоцистернами через Румунію до України. За словами А. Василева, на деякий час Болгарія покрила 40% потреб України у дизпаливі [18].

Публічно про постачання боєприпасів та пального не повідомляли. У квітні 2022 р. К. Петков відвідав Київ і зустрівся з В. Зеленським, оголосивши лише про ремонт української техніки в Болгарії. У травні 2022 р. болгарський парламент ухвалив рішеня про надання військово-технічної та гуманітарної допомоги Україні. Мілітарна допомога надавалася у вигляді ремонту української військової техніки на підприємствах Болгарії.

Після відставки уряду Петкова, під час приведення тимчасового уряду до присяги президент Р. Радев заявив, що його головним завданням має бути запобігання втягуванню країни у конфлікт. «Ризик того, що війна (в Україні) охопить нові території, реальний, і вашим першочерговим завданням має бути запобігання втягненню країни в конфлікт», – цитувало президента агентство Reuters [19].

Утім, у грудні 2022 р. парламент Болгарії проголосував за угоду між Болгарією і Україною про безоплатні поставки українській стороні озброєння техніки і боєприпасів. Болгарський оборонпром збільшив прибутки утричі – до 4,3 млрд дол. Euraktiv повідомляв з посиланням на джерела, що непрямий експорт боєприпасів та зброї до України у 2022 р. становив щонайменше 1 млрд доларів. Але жодних контрактів укладено не було. «Болгарські збройові компанії не продають зброю та боєприпаси безпосередньо українським компаніям, оскільки існує практика, щоб це відбувалося через іноземні програми», – сказав колишній виконувач обов'язків міністра оборони Болгарії В. Шаламанов [20].

Програма постачання озброєння фінансувалася Великою Британією, США та Польщею. Через неї закуповувалося необхідне для України озброєння. Важливу логістику було організовано переважно через Польщу. «Можна дійсно сказати, що Болгарія врятувала Україну у 2022 році», – наголосив експерт Ради зовнішньої політики «Українська призма» М. Драпак. А керівник секції Південно-Східної Європи New Geopolitics Research Network І. Федик зазначив,

що в Україні прагнули отримати й частину болгарського арсеналу радянського періоду, який перебував на зберіганні, а саме танки Т-72, літаки МіГ-29, ПЗРК, протитанкові комплекси, гаубиці, САУ Гвоздіка. «Ми очікували, що танки вони передадуть, але через позицію президента Болгарії Румена Радева цього не відбувається» [21].

У липні 2023 р. Болгарія стала повноправним членом проєкту Європейського оборонного агентства (EDA) «Спільні закупівлі боєприпасів», що створило можливість для постачання боєприпасів та послуг на вигідних умовах, на додаток до національних рамкових угод та ініціатив у межах НАТО. Проєкт започатковано у березні, крім Болгарії до нього початково доєдналося ще 25 європейських держав. Учасники мали дві опції: 2-річну прискорену процедуру закупівлі 155-мм артилерійських снарядів та 7-річний план закупівлі різних типів боєприпасів відповідно до національних потреб держав та/або допомоги Україні [22].

Можливість отримання боєприпасів, наявність власного оборонпрому та великого арсеналу озброєнь радянських зразків зробило Болгарію найважливішою державою на Балканах для України під час війни. Крім іншого, згідно з офіційними даними, на початок 2023 р. Болгарія надала Україні гуманітарної допомоги на суму 243 млн дол. Йдеться про гуманітарну допомогу у вигляді 2 000 шоломів і 2 000 куленепробивних жилетів, 350 медичних аптечок, 5 000 комплектів зимового одягу і 5 000 пар зимового взуття [23].

На підтримку України парламент Болгарії ухвалив проєкт рішення про визнання Голодомору в Україні 1932-1933 рр. геноцидом і категорично засудив його винуватців [24].

У квітні 2023 р. Болгарія закрила свої порти для входу суден, що мали російську сертифікацію [25]. Це передбачалося 5-м пакетом санкцій ЄС проти РФ. Росіянам також відмовляли у видачі віз, що мало для них відчутні наслідки, оскільки в Болгарії їм належить величезна кількість нерухомості, надто будинків та квартир, якими вони не можуть користуватися. Тимчасово призупинила свою співпрацю з країною-агресором й болгарська пошта.

Водночас, напередодні Саміту НАТО у Вільнюсі за результатами двосторонньої зустрічі президента України В. Зеленського з прем'єр-міністром Республіки Болгарія Н. Денковим у Софії підписано Спільну декларацію щодо євроатлантичної інтеграції України. Декларація закріпила готовність Болгарії продовжувати надавати політичну та матеріальну підтримку України як з боку Альянсу, так і на двосторонньому рівні стільки, скільки буде потрібно. Разом із міжнародними організаціями, союзниками та партнерами балканська держава підтвердила готовність брати участь у повоєнному відновленні та відбудові України. Болгарія приєдналася до Вільнюської декларації G7 про підтримку України, що передбачає двосторонні домовленості між Києвом і країнами G7 та іншими підписантами для посилення спроможностей оборони й розвідки України [26].

У вересні 2023 р. парламент Болгарії проголосував за постачання Україні непридатних для експлуатації ракет С-300, здебільшого для використання на запасні частини, а також патронів калібру 5,45 мм із запасів Міністерства внутрішніх справ Болгарії. Йшлося про боєприпаси, які вийшли з ладу та були занадто старі. Передбачалося, що Україна їх зможе відремонтувати і використовувати для захисту своїх міст від атак Росії [27].

У жовтні 2023 р. міністр оборони України Р. Умєров та його колега з Болгарії Т. Тагарев підписали меморандум про співпрацю. Тагарев заявив, що вірить у перемогу України в її війні з Росією за умови постійної військової, політичної та фінансової підтримки з боку союзників. А найбільшу роль у досягненні цієї мети може зіграти надання Україні бойових літаків для зменшення переваги Росії в небі та, коли Україна буде готова розпочати наступ, для захисту наземних сил. Меморандум передбачає також допомогу в підготовці з англійської мови українських пілотів, які літатимуть на винищувачах F-16, 2-місячне мовне навчання для українських моряків за програмою НАТО у Варні та Софії, розширення двостороннього співробітництва у сферах кіберзахисту, стратегічних комунікацій та військово-технічної підтримки. Болгарія пропонувала Україні готувати також бойових медиків [28].

Уряд Болгарії намагався позбутися старої військової техніки. Проте механізм її передачі не було узгоджено. Так, у липні 2023 р. парламент пропонував передати Україні зі складів МВС близько 100 бронетранспортерів БТР-60, виготовлених у 1960-1970-х рр. та закуплених за часів СРСР для болгарських внутрішніх військ. Однак президент Р. Радев наклав вето на безкоштовне надання Україні бронетехніки. Пізніше парламент подолав президентське вето, проте постачення БТРів затримувалося через звернення МО Болгарії до НАТО з проханням покрити транспортні витрати [29]. І тільки 7 березня 2024 р. відправлено першу партію бронемашин для українського війська. В логістичній операції взяли участь 247 військових та цивільних осіб з Командування логістичного забезпечення, Сухопутних військ і Служби військової поліції Болгарии. Крім того, було залучено 26 одиниць спеціальної техніки. Вартість операції з транспортування техніки становила 86 920 євро [30]. Це стало першим випадком, коли болгарська сторона передала Києву броньовану техніку напряму, а не через посередників, як вона робила до цього.

До початку 2025 р. Болгарія передала Україні 6 пакетів військової допомоги. Уряд Болгарії тримає в таємниці, що саме постачається Києву. За військову допомогу Україні упродовж трьох років країни-партнери надали Болгарії 500 млн євро компенсації. На отримані від союзників по НАТО і ЄС компенсаційні кошти країна може купувати нову західну зброю. «Допомагаючи Україні, ми фактично допомагаємо собі», – заявив Міністр оборони Болгарії А. Запрянов [31].

Незважаючи на вигоди для болгарської армії, яка отримує значні кошти за старе озброєння, проросійські сили в країні залишаються противниками військової допомоги Україні. У грудні 2024 р. парламент Болгарії не дав добро на підписання угоди щодо безпеки з Україною. Болгарія стала однією з шести країн-членів ЄС, які не уклали таку угоду – поряд із Австрією, Кіпром, Мальтою, Словаччиною і Угорщиною. Двосторонню угоду щодо безпеки мало бути укладено на виконання декларації країн G7, ухваленої у червні 2023 р. у Вільнюсі. Найбільш затятими противниками цього були президент Р. Радев, соціалісти (які входять до владної парламентської коаліції) та вже згадувана велика промосковська партія «Възраждане».

Відкритим залишається і питання закупівлі Україною у Болгарії двох російських ядерних реакторів, які призначалися для замороженого проєкту АЕС «Белене». Перемовини стосовно їх придбання розпочато ще навесні 2023 р. Реактори планували використати у подальшому будівництві 3-го і 4-го енергоблоків Хмельницької АЕС. Проте в уряді Болгарії заявили, що не продаватимуть Україні реактори. Віце-прем'єр країни та голова БСП А. Зафіров аргументував це необхідністю розвитку національної атомної енергетики, надто враховуючи зростання цін на електроенергію в усьому світі [29]. Міністр енергетики України Г. Галущенко у червні 2025 р. заявив, що Болгарія не давала офіційної відмови у продажу російського обладнання із недобудованої АЕС «Белене» для 3-го та 4-го енергоблоків Хмельницької АЕС [33]. Якщо енергоблоки добудують, Хмельницька АЕС стане найбільшою у Європі, а її загальна потужність становитиме понад 6000 МВт.

Повномасштабна війна в Україні стала своєрідним стимулом для деяких болгар визнати, що Росія і Україна – це не одне й те саме, не дивлячись на те, що Радянський Союз був цілісним утворенням. У 2019 р., за результатами декількох незалежних опитувань у болгарському суспільстві, позитивні настрої щодо Росії становили 73% [34]. Це була країна з найвищим рівнем доброзичливого ставлення до Росії.

Як наслідок, на початок т.зв. «СВО» в Україні ставлення пересічних жителів Болгарії до подій було дихотомічним: до постачання натівських озброєнь Києву більшість пересічних болгар поставилася негативно, проте водночас населення щиро співчувало українцям.

Болгари почали передавати в Україну побутові електрогенератори щоб підтримати родини, які залишились без світла і тепла внаслідок російських ударів по українській енергетиці. Крім того, передавалася допомога у вигляді продуктових наборів, одягу, санітарних комплектів тощо.

Війна зменшила вплив Росії в Болгарії. Згідно з дослідженням науково-дослідної організації Globsec (Словаччина), у 2022 р. в суспільній думці Болгарії відбулися найбільші зрушення серед дев'яти країн ЄС, які вони дослідили. Якщо в 2021 р. 45% болгар розглядали Росію як стратегічного

партнера, то в березні 2022 р. – лише 30% [35]. На кінець 2023 р. політику Путіна не підтримувало 61% населення Болгарії [34].

Показово, що сам Путін у пропагандистському фільмі «Росія. Кремль. Путін. 25 років», який продемонстрували на російському державному телеканалі «Росія-1», звинуватив Болгарію у причетності до розв'язування війни в Україні, оскільки Софія дозволила розмістити на болгарській території легкі передові американські бази. Крім іншого, за «вияви русофобської риторики» до «списку русофобів» росіянами внесені колишні прем'єр-міністри Болгарії Н. Денков і Д. Главчев, міністри оборони Т. Тагарев і А. Запрянов. «Якщо підтримка міжнародного права, захист Статуту ООН і засудження загарбницьких воєн вважаються русофобією, то я не вважаю, що 143 країни, які проголосували проти Росії на Генеральній Асамблеї ООН, є русофобами», – відреагував Запрянов на внесення до «чорного списку» [36].

Отже, Республіка Болгарія підтримує суверенітет і територіальну цілісність України, засудила проведення т.зв. «референдуму» в Криму у березні 2014 р. і стала співавтором резолюцій ГА ООН «Територіальна цілісність України» (2014 р.) та «Ситуація з правами людини в Автономній Республіці Крим і місті Севастополі» (2014-2021 рр.), а також про мілітаризацію Росією Криму, Чорного та Азовського морів (2018-2021 рр.). Болгарія стала співавтором та підтримала резолюції ГА ООН «Агресія проти України» 2.03.2022 та «Гуманітарні наслідки агресії проти України» від 24.03.2022.

У період 2014-2021 рр. Болгарія дотримувалася позиції нейтралітету та обережності, намагаючись збалансувати свої історичні й економічні зв'язки з Росією та членство в ЄС і НАТО, хоч і підтримувала суверенітет України на міжнародному рівні та брала участь у гуманітарних програмах. Болгарський парламент схвалив виділення коштів на участь України у 4-річній програмі Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР). Болгарія надавала фінансову допомогу Україні через міжнародні організації, брала участь у програмах сприяння жертвам агресії на Донбасі, забезпечуючи їх медичною допомогою, притулком та предметами першої необхідності. Брала участь у програмах НАТО з навчання українських військових у рамках «Партнерства заради миру» та надавала окремі типи не використовуваної нею самою військової техніки.

Однак у 2022 р., після повномасштабного вторгнення Росії в Україну, Болгарія переглянула свою політику та почала активно підтримувати Україну, надаючи як фінансову, так і військову допомогу, а також підтримуючи санкції проти РФ як агресора та порушника міжнародного права.

На прес-конференції 28 квітня 2022 р. у Києві прем'єр-міністр Болгарії К. Петков після відвідин зруйнованих російськими окупантами Бучі та Бородянки, заявив, що Болгарія стане учасницею плану відбудови України й надасть фінансову та іншу допомогу для відновлення одного з південних

українських регіонів, а також забезпечить ремонт української військової техніки на болгарських виробничих потужностях.

У 2022 р. парламент Болгарії схвалив відправлення першого траншу військової допомоги, що включав боєприпаси та легке озброєння. У початковий період війни Болгарія таємно, через інші країни-члени НАТО, постачала Україні зброю та паливо, що оплачувалися США та Британією. У грудні 2023 р. було схвалено постачання 100 БТР, ПЗРК, зенітних ракет, а також допомогу в навчанні пілотів на F-16. У 2024 р. Болгарія відправила Україні 150 бронемашин та самохідних гаубиць «Гвоздика», а також боєприпаси для зенітно-ракетних комплексів С-300 радянського виробництва, за що отримала значні компенсації від союзників по НАТО і ЄС, які дозволяють їй купувати нове західне озброєння. Загалом Болгарія підтримує надання українцям тієї техніки, яка застаріла для неї самої.

Болгарія запровадила програму тимчасового захисту, надаючи українським біженцям право на проживання, роботу, доступ до освіти та соціальних виплат. Програма державної підтримки компенсувала витрати на проживання біженців, сплачуючи кошти власникам готелів, де вони розміщувалися.

Забезпечуються екстрена медична допомога та повне обслуговування для дітей, літніх та людей з інвалідністю, а також 90 днів медичного страхування для жінок і чоловіків. Особлива увага придіяється дітям до 12-ти років, вагітним жінкам та сім'ям з неповнолітніми дітьми.

Болгарія приєдналася до декларації G7 про підтримку України, згідно з якою сторони зобов'язалися працювати з Україною над двосторонніми довгостроковими безпековими зобов'язаннями, та бере активну участь у Кримській платформі, де вона є співголовою однієї із робочих груп (а саме – групи з екологічної безпеки). Підтримує перспективу членства України в ЄС, висловлюючи це як на двосторонньому рівні, так і в межах спільних європейських позицій. Зокрема Болгарія схвалила подання української заявки у 2022 р. і підтримувала відкриття переговорів про вступ України до ЄС, що відбулося у червні 2024 р. Також ця балканська країна підтримує євроатлантичну інтеграцію України, включаючи її вступ до НАТО, розглядаючи це як важливий крок для зміцнення безпеки та демократії в регіоні.

Болгарія разом із іншими 37-ма країнами, Радою Європи та ЄС підписала заклик Міжнародної коаліції за повернення українських дітей, незаконно депортованих і примусово переміщених, які перебувають під фактичним контролем РФ. Відповідно до міжнародного права та релевантних резолюцій ООН вона вимагає надати повну та достовірну інформацію щодо їхнього місцеперебування, стану здоров'я, юридичного статусу й добробуту [37].

Водночас, підтримка України в Болгарії є питанням складним і неоднозначним. Якщо проєвропейська парламентська більшість та оборонне відомство на чолі з міністром А. Запряновим виступають за надання військової

допомоги Києву, то президент Р. Радев від самого початку повномасштабного вторгнення не схвалював таке рішення, фактично солідаризуючись із позицією низки опозиційних партій. Саме через такі непослідовні дії Болгарію часто називають «найбільш проросійською країною ЄС». Утім назагал розуміння стратегічної необхідності підтримки України серед болгарських еліт є достатнім для її подальшого продовження.

Список використаних джерел та літератури

1. Україна і Болгарія в історії Європи: збірник наукових праць / Упоряд.: І. Манасієва, І. Матяш. К.: Інститут історії України, 2019. 560 с.
2. Матяш І., Тертична А., Манасієва І. Українсько-болгарські відносини: офіційна і культурна дипломатія (1918–1944). Київ; Софія: Інститут історії України, 2021. 372 с.
3. Стурмак Д.К. Болгарія-Україна: особливості відносин в умовах російсько-української війни. *Соціально-політичні студії. Науковий альманах.* Праці молодих науковців. Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, 2023. Вип. 7. С.35-38.
4. Болгарія ніколи не визнає анексію Криму та референдуми на Донбасі, – Президент. *Європейська правда.* 7.07.2015. URL: https://www.eurointegration.com.ua/news/2015/07/7/7035654/
5. Евчин Д. Черноморские уроки аннексии Крыма: какие выводы сделали Турция, Румыния, Болгария и Грузия? *Крым. Реалии.* 26.11.2020. URL: https://ru.krymr.com/a/kakie-vyvody-ot-annexii-kryma-sdelali-strany-regiona-chernogo-morya/30960316.html
6. Болгарія надасть Україні гуманітарну допомогу на €50 тисяч. *Український тиждень.* 20.11.2014. URL: https://tyzhden.ua/bolhariia-nadast-ukraini-humanitarnu-dopomohu-na-e50-tysiach/
7. Болгарія відмовилася брати участь у створенні флоту НАТО. *LB.ua.* 17.06.2016. URL: https://lb.ua/world/2016/06/17/338070_bolgariya_otkazalas_uchastvovat.html
8. Коцева О. У Болгарії на виборах президента переміг проросійський кандидат. *Радіо Свобода.* 14.11.2016. URL: https://www.radiosvoboda.org/a/28116744.html
9. Кириллова К. Считает ли президент Болгарии Крым Россией? *Крым. Реалии.* 29.07.2017. URL: https://ru.krymr.com/a/28264701.html
10. Україна заблокувала угоду Болгарії з РФ на ремонт МіГ-29, Софія каже про саботаж. *Європейська правда*. 21.12.2017. URL: https://www.eurointegration.com.ua/news/2017/12/21/7075364/
11. Как България е обслужила Русия със строежа на "Турски поток". *Булевард България.* 5.03.2024. URL: https://boulevardbulgaria.bg/articles/kak-balgariya-e-obsluzhila-rusiya-sas-stroezha-na-turski-potok
12. Президент Болгарии Радев выступил против поставок оружия Украине. *СВТВ.* 8.05.2022. URL: https://svtv.org/news/2022-05-08/priezidient-bolgharii
13. Цанева Т. Българското общество се оказва силно възприемчиво към тезата за «неутрална позиция» по отношение на конфликта в Украйна, според проучване. *Българска телеграфна агенция.* 1.04.2022. URL: https://www.bta.bg/bg/news/bulgaria/245229-balgarskoto-obshtestvo-se-okazva-silno-vazpriemchivo-kam-tezata-za-neutralna-po
14. УВКБ ООН в Болгарії. Аналітична записка з питань захисту. Реалізація нової програми гуманітарної допомоги та інтеграції. Червень 2025. URL: file:///C:/Users/HP/Downloads/2025%20Brief%209%20-%20Humanitarian%20Programme%20UKR.pdf
15. Ворожко Т. Інноваційно та з користю для власної економіки. Як в Болгарії допомагають біженцям з України. *Голос Америки Українською.* 30.08.2022. URL:

https://www.holosameryky.com/a/jak-bolgaria-dopomagaje-ukrainskim-bizhencyam/6716828.html
16. Илашчук О. Над 14 000 са украинците, които в момента работят в България. *OFFNews.* 6.11.2024. URL: https://offnews.bg/obshtestvo/nad-14-000-sa-ukraintcite-koito-v-momenta-rabotiat-v-balgaria-833633.html
17. УВКБ ООН в Болгарії. Аналітична записка з питань захисту. Реалізація нової програми гуманітарної допомоги та інтеграції. Червень 2025. URL: file:///C:/Users/HP/Downloads/2025%20Brief%209%20-%20Humanitarian%20Programme%20UKR.pdf
18. Ерман Г. Як Болгарія таємно рятувала Україну і чому зараз ця співпраця під загрозою. *BBC News Україна*. 8.04.2023. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/articles/czdjq84yp9lo
19. Минков Н. Старт на първата доставка на втечнен природен газ за България от терминала "Александруполис". *БНТ Новини.* 3.10.2024. URL: https://bntnews.bg/news/start-na-parvata-dostavka-na-vtechnen-priroden-gaz-za-balgariya-ot-terminala-aleksandrupolis-1295483news.html
20. За останні два роки Болгарія через інші країни передала Україні озброєння на міліарди доларів, – Euractiv. *Hromadske.* 6.03.2023. URL: https://hromadske.ua/posts/za-ostanni-dva-roki-bolgariya-cherez-inshi-krayini-peredala-ukrayini-zbroyi-na-milyardi-dolariv-euractiv
21. Ерман Г. Як Болгарія таємно рятувала Україну і чому зараз ця співпраця під загрозою. *BBC News Україна*. 8.04.2023. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/articles/czdjq84yp9lo
22. Bulgaria joins European Defence Agency's Collaborative Procurement of Ammunition project. *The Sofia Globe.* 14.07.2023. URL: https://sofiaglobe.com/2023/07/14/bulgaria-joins-european-defence-agencys-collaborative-procurement-of-ammunition-project/
23. У Болгарії визнали конституційною військову допомогу Україні. *Європейська правда.* 7.03.2023. URL: https://www.eurointegration.com.ua/news/2023/03/7/7157526
24. Парламент Болгарії визнав Голодомор геноцидом українського народу. *Європейська правда.* 1.02.2023. URL: https://www.pravda.com.ua/news/2023/02/1/7387483/
25. There is continuing risk of Russian sabotages in Bulgaria, investigative journalist Hristo Grozev warns. *Bulgarian National Radio.* 17.01.2023. URL: https://bnr.bg/en/post/101765379/th ere-is-bulgaria-investigative-journalisthristo-grozev-warns
26. Болгарія приєдналася до декларації G7 про підтримку України, – Єрмак. *Радіо Свобода*. 17.08.2023. URL: https://www.radiosvoboda.org/a/news-g7-deklaratsiya-bolhariya/32552823.html
27. Браславський Д. Парламент Болгарії підтримав постачання Україні несправних ракет С-300. *РБК-Україна.* 27.09.2023. URL: https://www.rbc.ua/rus/news/parlament-bolgariyi-pidtrimav-postachannya-1695826923.html
28. Міністри оборони України та Болгарії підписали Меморандум, який розширює сферу двосторонньої співпраці. *Армія inform.* 12.10.2023. URL: https://armyinform.com.ua/2023/10/12/ministry-oborony-ukrayiny-ta-bolgariyi-pidpysaly-memorandum-yakyj-rozshyryuye
29. Собенко Н. Болгарія затримує відправлення 100 бронетранспортерів Україні, – Euractiv. *Суспільне Новини.* 20.02.2024. URL: https://suspilne.media/688398-bolgaria-zatrimue-vidpravlenna-100-bronetransporteriv-ukraini-
30. Коджушко Я. Болгарія відправила в Україну 100 бронетранспортерів. *Інформатор.* 14.03.2024. URL: https://informator.ua/uk/bolgariya-vidpravila-v-ukrajinu-100-bronetransporteriv
31. Бондарева К., Балачук І. Болгарія отримає €500 млн компенсації за військову допомогу Україні. *Українська правда.* 7.02.2025. URL: https://www.pravda.com.ua/news/2025/02/7/7497141

32. Пикало О. Болгарія відмовилася продавати Україні російські реактори для Хмельницької АЕС. *Forbes Ukraine.* 15.04.2025. URL: https://forbes.ua/news/bolgariya-vidmovilasya-prodavati-ukraini-rosiyski-reaktori-dlya-khmelnitskoi-aes-15042025-28917
33. Зінченко Н. Питання щодо купівлі реакторів для Хмельницької АЕС відкрите, – Галущенко. *Українська Energetika.* 20.06.2025. URL: https://ua-energy.org/uk/posts/pytannia-shchodo-kupivli-reaktoriv-dlia-khmelnytskoi-aes-vidkryte-halushchenko
34. У нас был самый большой в мире уровень позитивного отношения к России: об изменениях в Болгарии говорим с аналитиком по безопасности Тихомиром Безловым. *Freedom*. 28.09.2023. URL: https://uatv.ua/u-nas-byl-samyj-bolshoj-v-mire-uroven-pozitivnogo-otnosheniya-k-rossii-ob-izmeneniyah-v-bolgarii-govorim-s-analitikom-po-bezopasnos
35. Під час вторгнення наратив російської пропаганди в Болгарії змінився. Про дружбу народів вже не говорять, – соціолог Огнян Мінчев. *Голос Америки Українською.* 23.08.2022. URL: https://www.holosameryky.com/a/ognyan-minchev-interview-/6711760.html
36. Міністр оборони Болгарії відреагував на внесення його росіянами до «списку русофобів». *Укрінформ.* 31.07.2025. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-world/4020934-ministr-oboroni-bolgarii-vidreaguvav-na-vnesenna-jogo-rosianami-do-spisku-rusofobiv.html
37. 38 страни, сред които и България, както и ЕС и Съвета на Европа, призоваха Русия да върне украинските деца. *Българска телеграфна агенция.* 5.08.2025. URL: https://x.com/BTAnewsBG/status/1952780466337067386

References

1. Manasiyeva, I., Matyash, I. (Comps.). (2019). *Ukrayina i Bolgariya v istoriyi Yevropi: zbirnik naukovih prac* [Ukraine and Bulgaria in the history of Europe: a collection of scientific works]. Kyiv: Institut istoriyi Ukrayini. [In Ukrainian].
2. Matyash, I., Tertichna, A., Manasiyeva, I. (2021). *Ukrayinsko-bolgarski vidnosini: oficijna i kulturna diplomatiya (1918–1944)* [Ukrainian-Bulgarian relations: official and cultural diplomacy (1918–1944)]. Kyiv; Sofiya: Institut istoriyi Ukrayini. [In Ukrainian].
3. Sturmak, D.K. (2023). Bolgariya-Ukrayina: osoblivosti vidnosin v umovah rosijsko-ukrayinskoyi vijni [Bulgaria-Ukraine: peculiarities of relations in the context of the Russian-Ukrainian war]. *Socialno-politichni studiyi. Naukovij almanah.* Praci molodih naukovciv. Odeskij nacionalnij universitet imeni I.I. Mechnikova, 7, pp. 35-38. [In Ukrainian].
4. (2015). *Bolgariya nikoli ne viznaye aneksiyu Krimu ta referendumi na Donbasi, – Prezident* [Bulgaria will never recognize the annexation of Crimea and the referendums in Donbas, – the President]. [Online]. *Yevropejska pravda.* 7.07.2015. Avaliable from: https://www.eurointegration.com.ua/news/2015/07/7/7035654/ [In Ukrainian].
5. Evchin, D. (2020). Chernomorskie uroki anneksii Kryma: kakie vyvody sdelali Turciya, Rumyniya, Bolgariya i Gruziya? [Black Sea lessons from the annexation of Crimea: what conclusions have Türkiye, Romania, Bulgaria, and Georgia drawn?]. [Online]. *Krym. Realii*. 26.11.2020. Avaliable from: https://ru.krymr.com/a/kakie-vyvody-ot-annexii-kryma-sdelali-strany-regiona-chernogo-morya/30960316.html [In Russian].
6. (2014). Bolgariya nadast Ukrayini gumanitarnu dopomogu na €50 tisyach [Bulgaria transferred 50 thousand euros of humanitarian aid to Ukraine]. [Online]. *Ukrayinskij tizhden.* 20.11.2014. Avaliable from: https://tyzhden.ua/bolhariia-nadast-ukraini-humanitarnu-dopomohu-na-e50-tysiach/ [In Ukrainian].
7. (2016). Bolgariya vidmovilasya brati uchast u stvorenni flotu NATO [Bulgaria refused to participate in the creation of the NATO fleet]. [Online]. *LB.ua.* 17.06.2016. Avaliable from: https://lb.ua/world/2016/06/17/338070_bolgariya_otkazalas_uchastvovat.html [In Ukrainian].

8. Koceva, O. (2016). U Bolgariyi na viborah prezidenta peremig prorosijskij kandidat [A pro-Russian candidate won the presidential election in Bulgaria]. [Online]. *Radio Svoboda.* 14.11.2016. Avaliable from: https://www.radiosvoboda.org/a/28116744.html [In Ukrainian].
9. Kirillova, K. (2017). Schitaet li prezident Bolgarii Krym Rossiej? [Does the Bulgarian President consider Crimea to be Russian?]. [Online]. *Krym. Realii.* 29.07.2017. Avaliable from: https://ru.krymr.com/a/28264701.html [In Russian].
10. (2017). Ukrayina zablokuvala ugodu Bolgariyi z RF na remont MiG-29, Sofiya kazhe pro sabotazh [Ukraine blocked Bulgaria's agreement with Russia to repair MiG-29s, Sofia says it was sabotage]. [Online]. *Yevropejska pravda.* 21.12.2017. Avaliable from: https://www.eurointegration.com.ua/news/2017/12/21/7075364/ [In Ukrainian].
11. (2024). Kak Blgariya e obsluzhila Rusiya ss stroezha na "Turski potok" [How Bulgaria has served Russia with the construction of "Turkish Stream"]. [Online]. *Bulevard Blgariya.* 5.03.2024. Avaliable from: https://boulevardbulgaria.bg/articles/kak-balgariya-e-obsluzhila-rusiya-sas-stroezha-na-turski-potok [In Bulgarian].
12. (2022). Prezident Bolgarii Radev vystupil protiv postavok oruzhiya Ukraine [Bulgarian President Radev spoke out against arms supplies to Ukraine]. [Online]. *SVTV.* 8.05.2022. Avaliable from: https://svtv.org/news/2022-05-08/priezidient-bolgharii [In Russian].
13. Caneva, T. (2022). Blgarskoto obshestvo se okazva silno vzpriemchivo km tezata za "neutralna poziciya" po otnoshenie na konflikta v Ukrajna, spored prouchvane [Bulgarian society proves to be highly receptive to the thesis of a "neutral position" regarding the conflict in Ukraine, according to a survey]. [Online]. *Blgarska telegrafna agenciya.* 1.04.2022. Avaliable from: https://www.bta.bg/bg/news/bulgaria/245229-balgarskoto-obshtestvo-se-okazva-silno-vazpriemchivo-kam-tezata-za-neutralna-po [In Bulgarian].
14. UVKB OON v Bolgariyi. (2025). *Analitichna zapiska z pitan zahistu. Realizaciya novoyi programi gumanitarnoyi dopomogi ta integraciyi. Cherven 2025.* [UNHCR Bulgaria. Protection Brief. Implementation of the new Humanitarian Assistance and Integration Programme. June 2025]. [Online]. Avaliable from: file:///C:/Users/HP/Downloads/2025%20Brief%209%20-%20Humanitarian%20Programme%20UKR.pdf [In Ukrainian].
15. Vorozhko, T. (2022). Innovacijno ta z koristyu dlya vlasnoyi ekonomiki. Yak v Bolgariyi dopomagayut bizhencyam z Ukrayini [Innovatively and with benefits for their own economy. How Bulgaria helps refugees from Ukraine]. [Online]. *Golos Ameriki Ukrayinskoyu.* 30.08.2022. Avaliable from: https://www.holosameryky.com/a/jak-bolgaria-dopomagaje-ukrainskim-bizhencyam/6716828.html [In Ukrainian].
16. Ilashchuk, O. (2024). Nad 14 000 sa ukraincite, koito v momenta rabotyat v Blgariya [There are over 14,000 Ukrainians currently working in Bulgaria]. [Online]. *OFFNews.* 7.11.2024. Avaliable from: https://offnews.bg/obshtestvo/nad-14-000-sa-ukraintcite-koito-v-momenta-rabotiat-v-balgaria-833633.html [In Bulgarian].
17. UVKB OON v Bolgariyi. (2025). *Analitichna zapiska z pitan zahistu. Realizaciya novoyi programi gumanitarnoyi dopomogi ta integraciyi. Cherven 2025.* [UNHCR Bulgaria. Protection Brief. Implementation of the new Humanitarian Assistance and Integration Programme. June 2025]. [Online]. Avaliable from: file:///C:/Users/HP/Downloads/2025%20Brief%209%20-%20Humanitarian%20Programme%20UKR.pdf [In Ukrainian].
18. Erman, G. (2023). Yak Bolgariya tayemno ryatuvala Ukrayinu i chomu zaraz cya spivpracya pid zagrozoyu [How Bulgaria secretly saved Ukraine and why this cooperation is now under threat]. [Online]. *BBC News Ukrayina.* 8.04.2023. Avaliable from: https://www.bbc.com/ukrainian/articles/czdjq84yp9lo [In Ukrainian].
19. Minkov, N. (2024). Start na prvata dostavka na vtechnen priroden gaz za Blgariya ot terminala "Aleksandrupolis" [Start of the first delivery of liquefied natural gas to Bulgaria from the Alexandroupolis terminal]. [Online]. *BNT Novini.* 3.10.2024. Avaliable from: https://bntnews.bg/news/start-na-parvata-dostavka-na-vtechnen-priroden-gaz-za-balgariya-ot-terminala-aleksandrupolis-1295483news.html [In Bulgarian].

20. (2023). Za ostanni dva roki Bolgariya cherez inshi krayini peredala Ukrayini ozbroyennya na miliardi dolariv, – Euractiv [Over the past two years, Bulgaria has transferred billions of dollars worth of weapons to Ukraine through other countries, – Euractiv]. [Online]. *Hromadske.* 6.03.2023. Avaliable from: https://hromadske.ua/posts/za-ostanni-dva-roki-bolgariya-cherez-inshi-krayini-peredala-ukrayini-zbroyi-na-milyardi-dolariv-euractiv [In Ukrainian].
21. Erman, G. (2023). Yak Bolgariya tayemno ryatuvala Ukrayinu i chomu zaraz cya spivpracya pid zagrozoyu [How Bulgaria secretly saved Ukraine and why this cooperation is now under threat]. [Online]. *BBC News Ukrayina.* 8.04.2023. Avaliable from: https://www.bbc.com/ukrainian/articles/czdjq84yp9lo [In Ukrainian].
22. (2023). Bulgaria joins European Defence Agency's Collaborative Procurement of Ammunition project [Bulgaria joins the European Defense Agency's Collaborative Procurement of Ammunition project]. [Online]. *The Sofia Globe.* 14.07.2023. Avaliable from: https://sofiaglobe.com/2023/07/14/bulgaria-joins-european-defence-agencys-collaborative-procurement-of-ammunition-project/ [In Bulgarian].
23. (2023). U Bolgariyi viznali konstitucijnoyu vijskovu dopomogu Ukrayini [In Bulgaria, military aid to Ukraine was recognized as constitutional]. [Online]. *Yevropejska pravda.* 7.03.2023. Avaliable from: https://www.eurointegration.com.ua/news/2023/03/7/7157526 [In Ukrainian].
24. (2023). Parlament Bolgariyi viznav Golodomor genocidom ukrayinskogo narodu [The Bulgarian Parliament recognized the Holodomor as genocide of the Ukrainian people]. [Online]. *Yevropejska pravda.* 1.02.2023. Avaliable from: https://www.pravda.com.ua/news/2023/02/1/7387483/ [In Ukrainian].
25. (2023). There is continuing risk of Russian sabotages in Bulgaria, investigative journalist Hristo Grozev warns. [Online]. *Bulgarian National Radio.* 17.01.2023. Avaliable from: https://old-news.bnr.bg/en/post/101765379/there-is-continuing-risk-of-russian-sabotages-in-bulgaria-investigative-journalist-hristo-grozev-warns [In English].
26. (2023). Bolgariya priyednalasya do deklaraciyi G7 pro pidtrimku Ukrayini, – Yermak [Bulgaria joined the G7 declaration of support for Ukraine, – Yermak]. [Online]. *Radio Svoboda.* 17.08.2023. Avaliable from: https://www.radiosvoboda.org/a/news-g7-deklaratsiya-bolhariya/32552823.html [In Ukrainian].
27. Braslavskij, D. (2023). Parlament Bolgariyi pidtrimav postachannya Ukrayini nespravnih raket S-300 [The Bulgarian Parliament supported the supply of faulty S-300 missiles to Ukraine]. *RBK-Ukrayina.* 27.09.2023. Avaliable from: https://www.rbc.ua/rus/news/parlament-bolgariyi-pidtrimav-postachannya-1695826923.html [In Ukrainian].
28. (2023). Ministri oboroni Ukrayini ta Bolgariyi pidpisali Memorandum, yakij rozshiryuye sferu dvostoronnoyi spivpraci [The Ministers of Defense of Ukraine and Bulgaria signed a Memorandum that expands the scope of bilateral cooperation]. [Online]. *Armiya inform.* 12.10.2023. Avaliable from: https://armyinform.com.ua/2023/10/12/ministry-oborony-ukrayiny-ta-bolgariyi-pidpysaly-memorandum-yakyj-rozshyryuye [In Ukrainian].
29. Sobenko, N. (2024). Bolgariya zatrimuye vidpravlennya 100 bronetransporteriv Ukrayini, – Euractiv [Bulgaria delays shipment of 100 armored personnel carriers to Ukraine, – Euractiv]. [Online]. *Suspilne Novini.* 20.02.2024. Avaliable from: https://suspilne.media/688398-bolgaria-zatrimue-vidpravlenna-100-bronetransporteriv-ukraini- [In Ukrainian].
30. Kodzhushko, Ya. (2024). Bolgariya vidpravila v Ukrayinu 100 bronetransporteriv [Bulgaria sent 100 armored personnel carriers to Ukraine]. [Online]. *Informator.* 14.03.2024. Avaliable from: https://informator.ua/uk/bolgariya-vidpravila-v-ukrajinu-100-bronetransporteriv [In Ukrainian].
31. Bondareva, K., Balachuk, I. (2025). Bolgariya otrimaye €500 mln kompensaciyi za vijskovu dopomogu Ukrayini [Bulgaria will receive €500 million in compensation for military aid to Ukraine]. [Online]. *Ukrayinska pravda.* 7.02.2025. Avaliable from: https://www.pravda.com.ua/news/2025/02/7/7497141 [In Ukrainian].

32. Pikalo, O. (2025). Bolgariya vidmovilasya prodavati Ukrayini rosijski reaktori dlya Hmelnickoyi AES [Bulgaria refused to sell Russian reactors for Khmelnytskyi NPP to Ukraine]. [Online]. *Forbes Ukraine*. 15.04.2025. Avaliable from: https://forbes.ua/news/bolgariya-vidmovilasya-prodavati-ukraini-rosiyski-reaktori-dlya-khmelnitskoi-aes-15042025-28917 [In Ukrainian].
33. Zinchenko, N. (2025). Pitannya shodo kupivli reaktoriv dlya Hmelnickoyi AES vidkrite, – Galushenko [The issue of purchasing reactors for the Khmelnytskyi NPP is open, - Galushchenko]. [Online]. *Ukrayinska Energetika*. 20.06.2025. Avaliable from: https://ua-energy.org/uk/posts/pytannia-shchodo-kupivli-reaktoriv-dlia-khmelnytskoi-aes-vidkryte-halushchenko [In Ukrainian].
34. (2023). U nas byl samyj bolshoj v mire uroven pozitivnogo otnosheniya k Rossii: ob izmeneniyah v Bolgarii govorim s analitikom po bezopasnosti Tihomirom Bezlovym [We had the highest level of positive attitudes toward Russia in the world: we talk about changes in Bulgaria with security analyst Tihomir Bezlov]. [Online]. *Freedom*. 28.09.2023. Avaliable from: https://uatv.ua/u-nas-byl-samyj-bolshoj-v-mire-uroven-pozitivnogo-otnosheniya-k-rossii-ob-izmeneniyah-v-bolgarii-govorim-s-analitikom-po-bezopasnos [In Russian].
35. (2022). Pid chas vtorgnennya narativ rosijskoyi propagandi v Bolgariyi zminivsya. Pro druzhbu narodiv vzhe ne govoryat, – sociolog Ognyan Minchev [During the invasion, the narrative of Russian propaganda in Bulgaria changed. People no longer talk about friendship between peoples, - sociologist Ognyan Minchev]. [Online]. *Golos Ameriki Ukrayinskoyu*. 23.08.2022. Avaliable from: https://www.holosameryky.com/a/ognyan-minchev-interview-/6711760.html [In Ukrainian].
36. (2025). Ministr oboroni Bolgariyi vidreaguvav na vnesennya jogo rosiyanami do “spisku rusofobiv” [The Bulgarian Minister of Defense reacted to the Russians adding him to the "list of Russophobes"]. [Online]. *Ukrinform*. 31.07.2025. Avaliable from: https://www.ukrinform.ua/rubric-world/4020934-ministr-oboroni-bolgarii-vidreaguvav-na-vnesenna-jogo-rosianami-do-spisku-rusofobiv.html [In Ukrainian].
37. (2025). 38 strani, sred koito i Blgariya, kakto i ES i Sveta na Evropa, prizovaha Rusiya da vrne ukrainskite deca [38 countries, including Bulgaria, as well as the EU and the Council of Europe, called on Russia to return the Ukrainian children]. [Online]. *Blgarska telegrafna agenciya*. 5.08.2025. Avaliable from: https://x.com/BTAnewsBG/status/1952780466337067386 [In Bulgarian].

Khoinatska L. “On Political Swings”: Bulgarian–Ukrainian Relations during the Russian–Ukrainian War (2014–2025).

The aim *of the study is to reconstruct interstate relations between Bulgaria and Ukraine during the Russian–Ukrainian war.* ***The scientific novelty*** *of the article is determined by the absence of comprehensive studies on Ukrainian–Bulgarian contacts following the beginning of Russia’s full-scale invasion of Ukraine.* ***The research methodology*** *is based on theoretical and conceptual developments of leading representatives of the world socio-humanitarian studies. Interdisciplinary methods made it possible to comprehensively characterize the global context of bilateral relations under conditions of wartime emergency and the broader European military-political crisis.* ***Conclusions.*** *Based on a range of media sources of various origins and content – mainly news, comments by Bulgarian high-ranking officials, and military-political analysts – the evolution of bilateral relations between Ukraine and Bulgaria after the full-scale invasion of the Russian Federation under the influence of the pan-European policy of support for Kyiv is traced. In 2014, Sofia, as a member of NATO, adopted a highly cautious foreign policy line, attempting to maintain positive relations with both the United States and Russia. However, following the full-scale invasion of Ukraine by Russian forces, Sofia revised its policy and began actively supporting Ukraine’s Euro-Atlantic integration, providing financial and non-public military assistance, as well as supporting sanctions against Russia as an aggressor and violator of international law. The study also highlights the influence of Bulgaria’s socio-political forces on the country’s positioning in the Russian–Ukrainian war. Despite the fact that the Bulgarian*

government officially adopted a position of neutrality and refrained from openly providing military assistance to Kyiv, leaders of the Bulgarian coalition government found indirect channels through which Bulgarian ammunition and fuel were supplied to Ukraine. The existence of a domestic defense industry and large stockpiles of Soviet-type weapons made Bulgaria the most important states for Ukraine at the initial stage of Russia's full-scale invasion. At the same time, there is no consensus within the Bulgarian political establishment and society regarding military and political support for Ukraine in its confrontation with Moscow.

Keywords: *Republic of Bulgaria, Ukraine, Bulgarian–Ukrainian relations, Russian–Ukrainian war, humanitarian aid, military assistance, NATO, European Union.*

Надійшла до редколегії: 02.04.2026
Прийнята до друку після рецензування: 05.05.2026
Дата публікації: 20.07.2026